

KVARTÓ SZO

TARTALOM

Tavaszy Sándor: A feltámadt Krisztus és a feltámadt emberek. — Dávid Gyula: Értsük meg Makkai Sándort. László Dezső: Kommentár Makkai Sándor kisebbségekről írt elégiájához. — KERESZTYÉN KRITIKA. Ady I. „Bibliás pásztor“-nak írom. — Dr. Czifják J.: Spengler halála után. — IRODALOM ÉS MŰVÉSZET. II. A.: Az Ifjúsági Ker. Egyesületek Szénior Osztálya. — HIREINK.

KESZTI: DR. TAVASZYSÁNDOR

1937

Előkészületben!

Előkészületben!

DR. NAGY GÉZA:

Akik kösziklára építettek.

A könyv tartalmazza a *reformátorok életéből* egy-egy aktuális, sokat vitatott kérdés tárgyalását; a *Heidelbergi Káté*, a *trei-scaunei reformáció*, a *ref. népiskola*, a *legáció*, a *női szeretetmunka* és a *lelkési szövetség* rövid történetét, a *legújabb Bethlen-irodalom* (Szekli, Rugonfalvi, Makkai, Kristóf stb.), *Alvinczi Péter* missziós törekvései, *Szenci Molnár Albert*, *Árva Vay Kata* és *Kenessey Béta*, mint *belmisszionárius* jellemzését, az *1658-i tatárjárás* és *III. Károly szomorú emlékü uralmának* leírását, végül két elvi természetű dolgozat mellett az *abesszintai kereszténység* rajzát. Terjedelme 320 o. Előjegyzési ára 130 L.

Művészi kivitelű

Konfirmációi emléklapok

Két változatban és pedig: „*Zörgető Jézus*“ és az „*Utolsó vacsora*“ című képekkel.

Egy darab 4 Lei. A portó külön számíttatik fel.

DR. IMRE LAJOS:

Aranylánc.

Elmélkedések konfirmándusok számára.

35 elmélkedés a konfirmációi előkészítés öt helének minden napjára, magában foglalva a ref. ker. hit és élet legfőbb kérdéseit.

Ára darabonként 15 Lei.

Dr. Ravasz László

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: ***200 Lei.***

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRO SANDUR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA VICTORIEI 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

XI. ÉVFOLYAM

1937. ÁPRILIS.

4. SZÁM

A feltámadt Krisztus és a feltámadt emberek

A Krisztus által véghezvitt nagy üdvtörténetnek egyes nagy fordulópontjai évről-évre ismételtelen rávetik fényüket erre a sötét világra. Közülünk a legszámtalóbbak és a legjózanabbak is ebből a visszaverődő fényből, ennek a világosságából és biztatásából élnek. Mert ugyanbizony miből is élhetnének? Mert egy keserves szempontból nagyszerű ez a mai idő: a fejlődésben hívő emberek most már láthatják, hogy mit várhatnak az emberi haladástól, ma megmutatja magát ez a világ a maga egész undokságában. Ime, ez a világ; ime, ilyen ez a világ; ime, ide tud jutni ez a világ a maga erejéből! Ma az istentagadók, a pártitűzők, az evangélium és a keresztyénség ellen lázadók gyönyörködhetnek a világukban. A jobboldaliak, a baloldaliak, a parancs-hívők, a parancsellenes libertinusok mind körülállhatják a világukat és hozsánázhatnak neki! Ime, ilyen a világ Krisztus nélkül; ime, ilyen az élet az Úristenen kívül!

Az a mi biztatásunk, hogy a világosság a sötétségben fénylik. Az a mi biztatásunk, hogy a feltámadt Krisztus dicsősége a bűn sötét háttérében ragyog. Isten elvette tőlünk e világgal való dicsekvés és a világban bízó reménység minden lehetőségét. Kivette hönünk alól az irányok és mozgalmak élesztette reménység mankóját s abba a kényszerhelyzetbe juttatott, hogy ebben a viharos, háborús világban csak egyfelé tudjunk nézni: a feltámadt Krisztus dicsőségének fényére. Ma a világ utolsó reménysége a feltámadt Úr Krisztus és az ő közösségében feltámadt emberek, amaz istenfiak, akik után sóhajtozik ez a világ, várván azoknak megjelenését. Ez húsvét ünnepében hirdetjük: Krisztus feltámadt s vele együtt feltámadnak azok, akik vele együtt meghaltak erre a világra nézve. Hirdetjük, hogy nem kulturált, nem civilizált, nem racionált, hanem Krisztusban és Krisztussal együtt feltámadt emberekre vár a világ. Ezekre vár, ha tagadja is; ezekre vár, ha ki is neveti őket; ezekre vár, ha nem is tud, vagy, ha nem is akar abba az irányba nézni, ahonnan jön ez a fehérbe öltözött sereg, akik megmosattak a Bárány vérében. Ezek tudják, ezek vallják, ezek bizonyosságot tesznek arról, hogy nem lehet sem itt, sem ott, sem sehol ebben a világban élni a feltámadt Úr Krisztus nélkül. Vagy megtanulják ezt a jobboldaliak, baloldaliak, a parancs-hívők és a parancs-ellenesek, vagy elvesznek valamennyien, mert ezek mind egyek, mind azonosak s egyiknek sincs mit a másikkal szemére hánynia, mintha akármelyik különb lenne a másikkal.

Mi hiszünk a feltámadt Krisztusban és hiszünk abban, hogy a feltámadt emberek ereje, igazsága, szentsége, öröme és dicsősége a mennyben van, ahonnan száll alá minden jó adomány és tökéletes ajándék. Hiszünk abban, hogy ezt az erőt semmiféle emberi erő meg nem győzi, hogy ezt az igazságot semmiféle emberi hazugság el nem nyeli, hogy ezt a szentséget semmiféle emberi gonoszság be szennyezni nem tudja és hogy ezt az örömet semmiféle földi kényszer el nem rabolhatja és hogy ezt a dicsőséget semmiféle emberi dicsőség el nem homályosítja. Zengjen hát a bizonyosság szava: Krisztus feltámadt s visszhangozza a hívők szava: **Úgy van, bizony feltámadt a Krisztus!**

TAVASZY SÁNDOR.

Értsük meg Makkai Sándort.

Makkai Sándor, volt transszylvániai püspökünknek a „Láthatár“-ban megjelent és a kisebbségi kérdéssel nem politikailag, hanem elvileg foglalkozó „Nem lehet“ c. írása körül a kisebbségi sajtó széles vonalán folyik a vita, a „kiméletes“, „tárgyilagos“, „hozzaértő“ vita. Hatalmas pergőtűz roponog a cikk miatt és a cikk körül. Bizonyos vagyok benne, hogy e tűzben Makkai esik el legkésőbbre, de „fájó“ részvéttel sajnáljuk azokat, akik meg nem értő ügyetlenséggel önmagukat teszik harcképtelenné és szolgálatuk értékét a kisebbségi ügy iránt kétségeessé.

A Makkai cikket meg kellett írni. Arra ép oly nagy szükség volt, mint a ráérkezett „tárgyilagos“ válaszokra, hogy végre ott is és itt is, de főképpen kisebbségi helyzetünkben tisztán lássunk. Részünkről a cikk hallgatólagos tudomásulvételét tartottam volna a legszerencsésebb magatartásnak. Örvendünk kellett volna, hogy Makkai ismét az erős, egészséges, lélekben és felfogásban régi Makkai, a mi transszylvániai Makkaink, súlyos helyzetünket nemcsak ismerő, hanem most is *elismerő* Makkai.

Ne tévedjünk és ne felejtünk, csak az élet változott meg csunyán körülöttünk és őrijűt mélységei felé vágatva rohan nap-nap után. Makkai ezt látta meg, ezért jajdult fel, mint mindenkor, most is elsőknek. A viszonyok változtak meg és változnak egyre sodróbb iramban. Mindenki jól látja, hogy nem az aranykorszak felé haladunk. Ezt valakinek oda kellett végre kiáltania a maga halálos komolyságában a világ lelkiismerete felé.

De ki?

Az, akinek súlya, szava, felelőssége, kiáltási szabadsága és irántunk most is féltő szeretete van.

Ezért fájóan és elkeserítően bosszantó, hogy éppen kisebbségi életünkben akadnak olyan emberek, akik pártot ütnek e Makkai ellen s amikor teljes szellemi fegyverzetben kiáll érettünk, Isten tudja mióta, visszafojtót méreggel sieinek beszennyezni és ledorongolni. Ez azonban hozzá nem ér fel. Mivel felelős helyről mondják, visszahúll mindannyiunkra. Ez nem más, mint *kisebbségi öngyilkosság*.

Gondolkozom, vajjon mi lett volna, ha Makkai pontosan az ellenkezőjét állítja annak, amit állít. Ha azt írja: *lehet*. Értsétek meg, a a kisebbségi kérdés politikailag és erkölcsileg egyaránt: lehet. Én túl vagyok a határon, de ime, visszakiáltom felétek: a kisebbségi élet politikailag és erkölcsileg egyaránt: lehet. Bizonyos, hogy a felgyűlt méreg még nagyobb erővel és lázasabb dühvel zúdult volna feléje.

Célom most nem az, hogy a Makkai bírálói között helyet biztosítsak magamnak és kicélesztett és hegyesre fent fogakkal ellentámadásra induljak a *személye* körül keletkezett küzde-

lembe. Ezt azoknak hagyom, akik ékes szellemi fegyverzettel már bemutatkoztak. Csúpan azt akarom, hogy *értsük meg Makkait*. Ha egyformán megértjük, remélhetőleg a kisebbségi élet halálosan komoly kérdéseiben is egy véleményre és minden támadással szemben egyetemes magatartásra jutunk.

A megértés nem könnyű. Nemcsak a cikk mély gondolatai s a megértés útjába feleltlenül már elszórt akadályok miatt, hanem amint egyik napilap, — mely a kérdés megítélésében leg-tárgyilagosabb tudott lenni — megjegyzi, azért, mert nincs megfelelő „sajtólehetőségünk.“

Mit ír Makkai? A háború utáni békeszerződés a népek életformájára új kategóriát, a „kisebbségi kategóriát“ alkották meg. Makkai világos látása szerint az európai *emberiség* (nem az államok) az ember legbelsőbb *lényegének*, humánumának szempontjából a békeszerződésekben „saját halálos ítéletét írta meg“ (Makkai itt a kérdésben nem politikai értelemben beszél). A kisebbségi kérdésben, mint ezen békeszerződések következményében „legvilágosabban szemlélhetjük az egyetemes emberiség tragikus öngyilkossági kísérletét.“ A kisebbségi kérdés „megoldásának igazi *emberi* lehetőségei: a belátás és méltányosság mindinkább háttérbe szorulnak“, minden más lehetőség, mellyel azt hiszik, „hogy meg lehet oldani elnyomással, erőszakkal vagy megalkuvással, lefokozással, egyes részletekre vonatkozó ideiglenes rendezéssel“, az *emberhez méltatlan és lehetetlen*; az a liberális ábránd pedig, hogy „a faji és nemzeti elfogultság helyébe az általános ember-szeretet és a szellem tisztelete lép, melyek a népeket elválasztó politikai határokat nyomtalanul elmoszák“ — egészen szétfoszlottak. A helyzet tárgyilagos szemlélete alapján szükségképpen jut Makkai a kisebbségi kérdés megoldhatatlanságának kimondására.

Makkait a következmények további vonására és az ő határozott „Nem lehet“-jének kimondására a háború után megváltozott helyzetnek és a humánusra nézve a kommunizmusban jelentkező veszélynek és a szükségképpen jelentkező védekező nemzeti törekvéseknek tiszta meglátása és értékelése vezette. Európa nem tudja kikerülni, hogy az emberiséget fenyegető végső veszéllyel szemben ne meneküljön minden nemzet „saját nemzeti géniuszának szárnyai alá“, ne igyekezzenek „saját nemzeti közösségében, saját nemzeti szuverénitásának köztelékében“ faji és történelmi sajátosságait öntudatosan kiművelni, az emberhez méltó élet lehetőségeit megtalálni.

Éreztük, hogy Makkainak milyen fájdalmasan igaz a van. Európa nacionalizálódik. A nemzeti öntudat eddig nem ismert új értelemben virágzik, önmaga és az emberi élet számára az

egyedüli mentsvárat lázas sietéssel építi. Makkai ezt a helyzetstülte védekezést egyedül lehetséges módnak tartja, de távol van tőle, amit szemére lobbantanak, hogy totális államgondolattal kacérkodjék.

S hogyan helyezkedik el ebben a történelmi tülekedésben a kisebbség?

Ha megfontoljuk az adott és parancsolt helyzet komolyságát, azt, hogy a kisebbség „nemzeti tradícióinak, művelődésének, géniuszának lényeges erőforrásait és csomópontjait vesztette el s ebben az állapotban képtelen az életre” és egyre fokozottabban sodródik a nacionálizálódás és kommunizálódás malomkövei közé, bizony csak önmagunk hitegetésével állíthatjuk a kisebbségi élet kínálkozó lehetőségeit. Makkai egy szóval sem mondja, hogy ezt a helyzetet mi teremtettük, ezért a felelősséget mi hordozzuk. Amit mond, azzal „egyáltalán nem magát, a kisebbséget vádolja.” Azonban tudja és hirdeti, hogy a kisebbségi magyarság máról holnapra nem tűnethet el, nem olvasztható be, „hiszen szolgasorsban, lefokozott életformák között hosszú időnkig el lehet tengődni, de nem lehet *fejlődőképes nemzeti életet élni*, ez pedig az új Európában annyit jelent, hogy nem lehet *embernek* lenni.” Tudja és hirdeti, a kisebbségi magyarság sok tiszteletre- és csodálatraméltó erőfeszítését, mellyel helyzetét elviselhetőbbé igyekszik tenni, kulturális, társadalmi, gazdasági viszonylagos önállóságát igyekszik kiépíteni és hirdeti, hogy ez a csendes hősiesség abból támadt, „hogy a magyar nemzet minden külső látszat dacára *belül, lelkiileg és szellemileg* eltéphetetlenül egy maradt, de azt is kikiáltja: „lehetetlen a változás reménye nélkül mind fokozottabb mértékben érezni és hordozni az idegenséget, a szellemi értelemben vett hontalanságot egy olyan lelki ellenségesség atmoszféranyomásán, mely kiközösíti a kisebbséget az emberi élet tevékeny és gyümölcsöző közösségéből, a magát megvalósító nemzet előretörő sodrából.” Ez ismét nem vádbeszéd, hanem felelősség „Európa lelkiismeretéhez, — ha ugyan van lelkiismerete — „hogy az emberi méltósággal merőben ellenkező életlehetőséget „nem szabad eltérnie és nem lehet elhordoznia.”

Ebben a szorongatott helyzetben egy mentesség látszik. Ha a kisebbség erkölcsi, tágabb értelemben véve kulturális imperiumot gyakorol önmagán. Makkai ennek az egy lehetőségnek is útját vágja. Az előbbi helyzetben a kultúra csak visszafejlődhetik. A kisebbség az egységes magyar nemzeti kultúra anyagi és szellemi erőforrásaitól el van zárva, befelé „saját élelődi férgel, amelyek vakmerően és szemérmellenlül használják ki azt a helyzetét, hogy a külső imperium nem akadályozza meg, nem löri le, sőt sokszor a maga céljai érdekében elnézi, csöndes asszisztenciával támogatja azt a nemzetgyilkos mérgezést, mellyel ezek a paraziták

szétrágalmazzák a kisebbségi társadalmat, a gyanusítások, bizalmatlanságok, kalózkodások állandó termelésével.”

Keserű igazság Makkainak minden sora. Ezért dobja be végül a világ lelkiismeretének bűzös mocsarába az utolsó súlyos követ, hátha felrzza, hátha megmozdítja: „a kisebbségi sors nem politikai lehetetlenség vagy legalább is nemcsak az, hanem erkölcsi lehetetlenség.”

Értük meg! Makkai írása a világ lelkiismerete előtt áttűtő erejű hangosan elzokogott vádbeszéd és védőbeszéd, melyet épen nekünk kell végül meghallgatnunk, mert bár *rólunk*, de nem *hozzánk* szól.

Hiszem, hogy cikkéből tárgyilagosan és az ő elgondolásának megfelelően kivett szemelvények minden kétséget kizáróan döntenek Makkai jóhiszemű igazsága mellett. Az „Ellenzék” „Lehet, mert kell” írója nem értette meg Makkait, megdöbbenő gondolatai mellett a régi Makkait idézgeti. Régi és új Makkai nincs, csak az, akinek ma is Transylvániában nyargal minden gondolata, rajta van most is szeme féltő tekintete. Én úgy látom, hogy ő most is egészen az, aki volt. Csak a világ lett más és gonoszabb. Én úgy hiszem, nekünk jobb és neki fájóbb, hogy nincs közöttünk. A „kell” még akkor sem életkategória, ha a „muszály” kényszerűségével nehezedik is reánk.

Vallom, hogy Makkai írása nem nekünk van címezve.

Éppen ezért arról, mint felettünk kimondott halálos ítéletről beszélni oktalanság. Ebből a szempontból beszélni róla haszontalan energia-teközlés. De mivel tudomásul vettük és magunkra nézve is következményét levonjuk, magunkat, politikai, kulturális, társadalmi, egyházi helyzetünket sokkal komolyabban, mint eddig tettük, újra revízió alá vesszük, hogy hamarabb mint elpusztulnánk, megszülessék közöttünk és bennünk *a minőségben új ember*.

Dávid Gyula.

Karácsonykor sok embernek okoz gondot, hogy mivel szerezzen örömet övének, miféle ajándékkal kedveskedjék nekik. Még az egyszerű falusi emberek sem képeznek kivételt. Ők is sok fejtöréssel veszik számba, hogy családtagjallnak mire volna leginkább szükségük. Sokszor naphosszat járják a vásárok ruhás és lábbelis sátrait, a boltokat, tanakodva, mit vegyenek, ami legjobban megfelelne az ünnepi örömszerzésnek. De a mai világban valószínűleg nem sokan voltak olyanok, mint Barabási P. Gergely földműves, paniti lakos, jó kálvintista hívünk, aki a múlt karácsony előtti napokban bement a targonmureji Helicon nevű könyvesboltba és 8 (nyolc) darab szép nagybetűs, 300 lejes Bibliát vásárolt 2400 lei értékben ünnepi ajándékkul nyolc fiatal házias gyermeke számára. Ennél szebb és áldottabb karácsonyi ajándékkal nem is kedveskedhetett volna a flainak és leányainak. Most pedig ismét gyűjtögeti a pénzt, hogy a nyolc Biblia mellé nyolc Szikszay György-féle imádságos könyvet is ajándékozzon gyermekeinek. Sok édes apának és családfőnek ajánljuk figyelmébe a követésre méltó szép példát. „Mert, aki vet az ő testének, a testből arat veszedelmet; aki pedig vet a léleknek, a lélekből arat örök életet!” (Gal. 6:8.)

gyunk lírikusok, semmiképpen sem hanyagolhatók el.

Makkai írásának tartalma röviden így foglалható össze: a kisebbségi életformát az Európában ezelőtt tizenöt-húsz évvel még divatban volt liberálizmus szellemében alkották meg, ezt a liberálizmust az egyre inkább ébredő nacionalizmus elsöpörte, éppen ezért a nem a nacionalizmus szellemében alkotott kisebbségi életforma többé fent nem tartható. Amilyen mértékben háttérbe szorul az általánosító liberálizmus és tör fel helyébe az elszintelenedést elsöpörő új nacionalizmus, olyan mértékben válik a kisebbségi élet minden vonatkozásban lehetlenné. A cikknek ez a magva történet-filozófiai megállapítás. Most azt kell kérdeznünk, hogy ez a megállapítás, nem lirailag, hanem történelmileg igaz-e? (lirailag a lírikusra nézve igaz.) Ez a megállapítás történelmileg nem igaz. Ha Makkai tanulmányt ír, minden bizonylat kimutatja, hogy ez az igazság nem ilyen lírai egyoldalúsággal érvényesül a történelmi helyzetben. *Makkai úgy látja, hogy az 1937 ik esztendő külszöbén, egész Európa egyoldalúan a nemzeti sovinizmus jegyében áll.* Éppen olyan egyoldalúan látja ezt így, mint amilyen egyoldalúsággal látta öt-hat évvel ezelőtt az Európa fölé apokaliptikus mértékben feltornyosuló kommunizmust. Történelem-filozófiaiilag azt kell mondanunk, hogy ma Európában három szellemi irányzat érvényesül: a kommunista, a nemzeti sovinizsista és a liberális felfogás. Európa középtengelyét még mindig az angol liberálizmus képezi, ettől jobbra és balra helyezkedik el a nemzeti sovinizmus és a kommunizmus egymással mindinkább szembe kerülő frontja. Nem merném azt mondani, hogy az angol középfreont világviszonylatban jelentéktelenebb lenne, mint a másik kettő és nem merném azt mondani, hogy az ugynevezett „kommunista veszedelem“, amelyet évekkel ezelőtt Makkai is apokaliptikus rémként látott, a nemzeti sovinizmussal szemben jelentőségéből veszített volna. Az álló spanyol forradalomból szinte azt merem kiolvasni, hogy a nemzeti szellem és kommunizmus harcának ez a nagy főpróbája egyik félnek sem fog nagy reklámot jelenteni, az embereket egy kissé meggondolkoztatja és inkább a közbűl eső liberális szellem felé fogja terelni. Mindenesetre tudományosan nem lehet azt állítani, hogy a nemzeti szellem soha nem ismert új értelmű kivirágzása az egyetlen útát és lehetőséget jelentené Európa számára. Makkai azonban ezt nemcsak így állapítja meg, hanem egyben értékel is és ezt az egyetlen életformát tartja értékesnek és emberhez méltónak.

Makkai egy történet-filozófiai megállapításból indul ki, de mielőtt mint filozófus tovább vizsgálódna, átadja a szót a lírikusnak. Ebből a magatartásából következik, az a lirailag igen értékes magatartása, hogy *relatív tényeket ab-*

szolultzdi. Ez amennyire megbocsátható egy lírikusnak, éppen annyira elítélendő a történet-filozófusnál. A történet-filozófus, pláne a keresztény történet-filozófus mindennél jobban tudja, hogy a történelemben nincsenek abszolút kategóriák és abszolút megállapítások. A történelemben a gondolatok és irányzatok sohasem abban az eszmei merevségben érvényesülnek, mint ahogy képviselőik agyában megszületnek. Minden történelmi irány egyútt születik ellentétével és okvetlenül magával hozza halála csíráit is. Mondhatjuk így is, hogy az élet maga sokkal egészségesebb, mint a róla alkotott emberi gondolataink. Az életnek nincsen egyetlen olyan helyzete, amelyben ne látszana a kivezető keskeny ösvény kifogyó vonala.

A mai riadt embernek már meg kellene a történelemből annyit tanulnia, hogy minden fenyegető irányzat csak addig olyan mereven abszolút, amíg nem találkozik a történelem ezer más tényezőjével, amelyek módosítják, részben közönbösítik, sőt kiváltják az ellentétét is. A történelem sokkal inkább alakítja a mi elveinket, ideológiánkat és célkitűzéseinket, mint amennyire mi tudjuk a történelmet a magunk szellemi adományaival befolyásolni. A történelem erősebb mint mi magunk és olyan törvényszerűségek érvényesülnek benne, amelyek az életnek ezt az áramát felismert ember előtt kellő értékűre szállítják az embert fenyegető új hangú irányzatokat. A történelem-filozófusnak így kell látnia a történelmet, a lírikusnak azonban úgy, ahogy Makkai látja az emberiség mai fordulóját: hol a kommunizmust, hol annak ellentétét, a nacionalizmust kell apokaliptikus méretűvé nőtetve, az egyedüli fenyegető rémnek ábrázolni. Érdekes, hogy Makkainak ebben az írásában nem találjuk meg a kommunizmustól való félelemnek azt a borzadályát, amely a Nem békességet c. kötetén és más hasonló természetű írásain végig kísér. Ezt csakis ilyennemű alkotásai liraiságából tudjuk megmagyarázni.

Makkai maga bevallja, hogy írásában „*légtüres térben*“ mozog. Ez csakis a lírikus számára engedélyezett terület. Makkai is bizonyára tudja, sőt sokkal jobban tudja mint én, hiszen inkább bebizonyította, hogy az új protestáns tudomány: teológia, filozófia, történelem-tudomány, stb. nem légtüres térben, hanem életközelségben mozog. A légtüres tér, vagy a szemlélődő theorétizálás kategóriáit Istennek hála, rég kidobta a maga hajójából az új protestáns gondolkodás, amely az élet közelében akarván maradni, célját az élet szolgálatában ismeri fel. Makkainál ez határozott nemzetpedagógusi mivoltában látszott meg eddig. A Makkai új írása nincs az élet közelében, mert aki az élet közelében van, az nem tudja az életet annyira egyetlen jel és lehetőség tekintete alatt látni. Az igazi protestáns tudomány éppen abban találja fel a maga sajátos létjogát, hogy a minél biztosabb életlehetőség ke-

resését még a halál árnyékának völgyében sem adja fel.

„Menvén a siralom völgyén,
Ahol merő száraz minden,
Ott is ő nagy hiedelemmel,
Kutat ás, csinál csatornát,
Melybe esővizet bocsát.“

Az igazi protestáns élettudománynak ezt a jellegét Makkainak számos írása bizonyítja, nem vagyunk tehát hajlandók azoknak minden értékét egyszerre szemétnak itélni ezért az újabb írásáért, inkább fogjuk tehát írása theoretikus, élettől elvonatkoztatott voltát annak lírai alkattól magyarázni.

III.

Makkai Sándor *igehirdető és theologus* és pedig lényege és hivatása szerint az. Adottságai szerint filozófus, lírikus és pedagógus, kegyelmi ajándékaik szerint igehirdető és theologus. Az ilyen összetett egyéniségektől távol álló emberek nem ismerik ennek az összetett mivoltnak belső összeütközéseit, vívódásait és keserveit. Az eredeti művész- és filozófus-adottságokkal rendelkező emberek számára kétségkívül sok könnyebbésséget jelent az igehirdetői kegyelmi ajándék hordozása, de egyben mérhetetlen lehetőség is a kísértésre és elsíklásra. Makkainál világosan lehet látni, hogy az igehirdető miképpen használja fel a filozófus és művész adományait, művészi alkotásaiban azonban nem annyira az igehirdető, mint inkább a szűttett pedagógus keres magának teret. Makkai tárgyalás alatt álló cikkével kapcsolatban a legtöbb nehézséget az olvasókban az okozta, hogy nem találták ebben a műben az igehirdetőt. Sokan mondták, hogy hol van Makkai, az igehirdető, aki mint lekipásztor mindig, még a legkeményebben megítélt profétai feddőzésében is világosan rámutat a kegyelemben adott új élet lehetőségére? Ez a cikke könyörtelen és merev, egyetlen utat, a halál útját mutató, mint a görög sorstragédiák. Azonban ne feledjük el, hogy ebben az írásában Makkai mindjárt az elején kijelenti, hogy a *humánnum sorsát illetően* akar a kérdéssel foglalkozni. Mit jelent ez? Azt, hogy emberi beszédet szól és nem Igét hirdet, más szóval tisztán a neki adott filozófusi és művészi adottságok és nem az igehirdetői adományok alapján tárgyalja a kérdést. Az igehirdető ugyanis nem a *humánnum sorsát* illetően, hanem *Isten akaratát* illetően szól a kérdéshez. Makkai erről az igényről őszinte kijelentése szerint ebben a cikkében éppen úgy lemondott, mint ahogy az igehirdető művészeknek nagyon sokszor le kell erről mondaniok, ha művészi alkotást hoznak létre.

Nekünk nagyon jól kell látnunk, hogy a keresztyén ember háromféle szót ismer. Számunkra az *egyetlen utolsó szó az Isten szabad döntése*, amely független minden emberi

gondolattól és befolyástól. Isten, ha akarja, az emberi tudomány által utolsó óráit élőknek ítél embert is életre keltheti, a tudomány által halottnak minősített embert pedig minden esetre feltámasztja. Istennek ezt az utolsó szavát, az ember felől nézve, megelőzi az *igehirdetés utolsó előtti szava*. Ez a szó nem pusztán emberi szó és nem pusztán isteni szó, hanem a hitben való engedelmségben és a reménység feltétele alatt mondott isten-emberi szó, amelynek mindig határozottan kell arra mutatnia, hogy a végső döntés az Isten szava és ez a döntés Isten szabad tetszése szerint egyaránt lehet halál és kegyelem. Végül az *igehirdetés előtt áll a puszta emberi beszéd*, amelyik nem lép fel azzal az igénnyel, hogy benne a hívők Isten szavát keressék. Ha az emberi szó azt mondja, hogy a beteg meg fog halni, az igehirdető odamegy a beteghez és készíti őt a halálra, de nem teheti meg, hogy az illető elé oda ne tárja Isten kegyelmének lehetőségét: az életet is. Isten szava végül dönt: lehet, hogy a beteg meghal, de lehet, hogy felgyógyul.

Makkai cikke határozottan emberi beszéd, egy ember művészi alkotása, nem igehirdetés, mert nem mutat lehetőséget a meglérésre, a kegyelem elfogadására és az új életre. Annak ellenére azonban, hogy emberi beszéd, az utolsó szó jogán beszél, abszolút érvényű kijelentéseket tesz és lezárja a kérdést, kirekeszti a kérdés más irányú tárgyalásának lehetőségét. Ítéletem szerint ez a jellege zavarta meg leginkább az olvasók lelkét. Ez az abszolutizáló magatartása a lírikus kizárólagos érvényesüléséből következett, művészi szempontból kétségkívül értéket jelent, de a mi szempontunkból kiigazításra szorul. Az alkotásnak ez a vonatkozása azonnal nem lesz akadály az olvasó előtt, mihelyt ismét eszébe jut, hogy itt Makkai nem igét hirdet, hanem történet-filozófiai alapon nyugvó elégiát ír.

Mínél inkább áll ő ebben az írásában humanista talajon és zárja ki erről az álláspontról a kegyelem által mindig lehetséges új életet, nekünk annál inkább kell efelé a kegyelem felé fordulnunk. Munkája legmegdöbbentőbb sorainak azokat tartom, amelyekben a mi kisebbségi sorsunkról következő erkölcstelenségünket zokogja. Leginkább ez a mondata hőkentett meg: „Ez ellen a halálos betegség

ellen küzdeni, valljuk meg, csak olyan ethikai elszántsággal lehet, amelynek nagyszerű példáit szolgáltatják ugyan a kisebbségek egyes egyéniségei, sokszor a nép egésze is, az emberi világ szomorú valóságában ennek *állandóságáról* beszélni naiv optimizmus lenne.“ Ez nem az igehirdető és nem a theologus szava. Így a lírikus és a történelemfilozófus beszél. A ke-

resztyén ember tudja, hogy ezek a bűnök és minden bűnök, nem a történelmi helyzetből nőnek ki, hanem az ember romlott természetéből és tudja, hogy ezekkel a bűnökkel kisebbség és többség egyaránt rakva van és tudja, hogy ezek a bűnök a Krisztus visszajövetelével beálló világvége előtt soha meg nem szűnnek, minden ember életét szüntelen nyomorgatni, mert ezek a bűnök a mi ó emberünk valóságának a jelei, de a keresztyén ember nemcsak ennyit tud, hanem tudja azt is, hogy Isten ezeket a bűnöket a megtérőknek megbocsátja, az ezek elleni szakadatlan, komoly harcban az övéit Igéje és Szentlelke által szüntelenül megerősíti és mindenképp felett fentartja bennük a végső győzelemben való reménységet. Igenis keresztyén szempontból csakis ennek a küzdelemnek az *állandóságáról* lehet és kell beszélni és pedig nem reménytelenül, hanem hívő reménységgel tele. Ezt az inkább kiegészítést, mint kiigazítást nem Makkai ellen, hanem Makkai helyett tesszük meg azok előtt, akik őt mint igehirdetőt Isten kiváló eszközének ismerték fel.

IV.

Azt mondtuk fentebb, hogy Makkai írása emberi beszédet tartalmaz, egész valójában emberi jel. Most összefoglalásul még arról kell nyilatkoznunk, hogy mi a jelentősége a keresztyén ember előtt az egészen emberi beszédnek? Ha azt az emberi beszédet felelősségteljes és hitelt érdemlő ember mondja, aki az életnek azt a darabját, amelyről beszél, jól ismeri és ennek már máskor is jelét adta, akkor azt a pusztán emberi beszédet is nagyon komolyan kell venni. Ha az orvos azt mondja, hogy egy hozzánk tartozó komoly beteg, semmi szín alatt sem szabad e jel mellett minden további nélkül egyszerűen tovább menni. Sok minden fog abból következni, amit az orvos mondott. Jobb ápolásról, hasznos orvosságról, további jó tanácsokról fogunk gondoskodni, nagyobb felelősséget fogunk az illetővel szemben mutatni. De ezen felül nagyon komolyan számolunk a halál lehetőségével is, noha nem szűnünk meg abban reménykedni, hogy az utolsó szó, a döntő szó az Istené. Nem biztos, hogy a kisebbségi létforma erkölcstelen és okvetlenül halálra vivő létforma azért, mert Makkai Sándor ezt mondja róla, de erről a lehetőségről minden esetre komolyan kell gondolkoznunk, mert olyan valaki mondja, aki ezt a létformát és ennek halálos vonatkozásait saját tapasztalatából ismeri. Nem ismerjük el a Makkai szavát egyetlen és utolsó szónak, még utolsó előtti szónak sem, annál inkább, mert ebben az esetben saját maga is csak az utolsó előtti szót megelőző emberi szónak itéli a maga beszédét, de azért mégis komolyan vesszük és arra használjuk, hogy mintegy *aldhuzást* oda illesszük Isten igéjének azon szavai alá, amelyek a halálról és megsemmisülésről, Isten ítéletéről szólnak. Azért, hogy

az ítélet lehetőségéről ne hogy megfélekedzünk. De nemcsak ezért, hanem azért is, hogy Isten kegyelme emögül, e sötét aláhúzás mögül még inkább kiragyogjon. A keresztyén ember azzal ad Makkai Sándor elégiájának igazat és egyben azzal nem ad annak igazat, hogy rádöbben a halál és pusztulás lehetőségére, de itt nem áll meg, hanem odamenekül a büntbocsátó kegyelmes Isten karjaiba és az ő segítségével még határozottabban felveszi a bűn elleni örök küzdelmet. Aki igazán keresztyén szemmel olvassa ezt az írást, az nem sütyed még jobban bele a maga terméketlen borúlátó téllenségébe, hanem a cikkből elősüvítő metsző hideg szélről felkorbácsolva még inkább követi a megtérő bűnös új életének útját. *László Dezső.*

KERESZTYÉN KRITIKA

„Bibliás pásztor“-nak írom.

A Református Lelkipásztor ez évi 4-ik számában „A Vécsl Szövetség és a Lelkészi Értekezlet“ c. alatt megjelent íráshoz az olvasó közönség némi felvilágosítása érdekében kénytelen vagyok hozzászólni. Ezt pedig nem „magamat mutogató virtuskodásból“ teszem, hanem azért, mert az említett mű átlarcos írása — bár nevem említése nélkül — egy személyemmel kapcsolatos, cikkébe egyáltalán bele nem talált példát említi, én pedig nem szégyenlem itt a nyilvánosság előtt megmondani, hogy annak a historjának szereplője, amelyet átlarcos úr nyilván azért említi, hogy szúrjon egyet vele rajtam, egyéb célja igazán nem lehetett, én vagyok.

Szeretném bemutatni a cikk íróját, de nem tehetem, hiszen zárt sisakban állott ki a porondra s képzelt ellenféllel hadakozva keresi a glóriát. Csak annyit tudunk róla egészen biztosan, hogy a lelkipásztorok rendjéhez tartozik és a saját maga által adományozott kitüntetés viseli, mert így írja nevezetét: „Egy bibliás pásztor“. Az említett lap szerkesztője annyit még elárul átlarcos lovagunkról, hogy benne: „a lelkészi karnak egyik legérdemesebb tagját tiszteljük és becsüljük“ s cikket — amellyel, saját bevallása szerint, a szerkesztő sem ért egyet — csupán ezért közölte. Jogomnak ez is jogom.

A cikk tartalmával nem foglalkozom, mert az arra, szerintem, nem érdemes, hiszen annyira erőtellett és önkényes párhuzamot von a V. Sz. és a L. É. között. Cikkből az tűnik ki, hogy valamikor talán ő is tagja volt a V. Sz.-nek, de hogy-hogynem most csak annyit lát benne, hogy — elképesztő igazságtalanság! — reszelt tőle az egész egyházkerület és a V. Sz.-nek ma már „kasztserü“ jellege van. Jó adag rosszakarat és kicsinyesség kell ahhoz, hogy valaki erre a megállapításra jusson s igazán nem érdemes a „bibliás“ jelző kitüntető címre.

Ami átlarcos cikkében személyemet illeti s amire tulajdonképpen felcni akarok, így szól: „Csupa magamutogató virtuskodásból — például — az egyik (értsd kasztbeli!) hosszú hasáboltra nyuló cikkében intézett támadást egy lelkésztársunk állítólag műemlékjellegű templomot lerombolt, barbár eljárása ellen: de ő a saját temploma portikusából istállót csinált.“ Szóval ebben két vádat szegez nekem átlarcos úr. 1. Egyike az, hogy magam mutogatásból írtam az ellen, ami kétségtelenül beigazodott, hogy az egyik egyházköztségben a műemlékjellegű templomrészlet, barbár módon lerombolták. Jegyezze meg névtelen úr, hogy soha egyetlen lapba sem írtam egy szót sem, ha arra engem meg nem kértek. Így történt a szóban-

Jorgó műemlékromlás esetében is. Elégedjék meg kérem efelől ennyivel s ha állításom valóságában kételkednék — amit a történetek után feltételezek — úgy járjon utána.

2. „De ő saját temploma portikusából istállót csinált” — dörog tovább közéletünk nagy erénycsöszse. Ha ezt szösz szerint értjük, akkor ez azt jelenti, hogy állataimat a portikusba kötöttem be, mert ott van istálló, ahová az állatokat bezáratják. Az igazság ebben az, hogy tényleg az én kezdeményezésemre, a nagy szegénységgel küzdő gyülekezet, törvényes egyházhatalósági engedéllyel lebontotta a templomhoz oda nem találó, palér-izlésben épült portikust, amelynek ajtaját a templom padját teljesen elzárták, az ajtó nem volt többé kinyitható, mióta a kis lélekszámú gyülekezet annyira ment, hogy templomába padokat is csinálathatott és a lebontott portikus anyagából a lelkészi telekre istállót épített. Mondja meg álarcos úr — mert úgy látom egészen közzeletről ismeri a volt gyülekezetem ügyeit — így volt-e vagy nem, de azt is, hogy ez Önnek mlért fáj? Cikké-

ből egy igaz szót állítok lelkiismerete elé: Krisztus csakugyan ma sem állhatja a hamis vallásosságot, a fari-zeizmust.

Végezetül pedig csak ennyit: ismerlek Jákób! Nem emlékszel már ugyebár arra, amikor néhány év előtt Ir-tál még így álnevezet (ál = hamis, ezt ne feledd!) alatt s akkor éppen nekem dicsekedtél azzal, hogy azt a „bibliás” cikket te írtad. Na de azért ne búsulj! A vén cigány is mindennap felejt egy-egy nótát s úgy látszik nálad is ki-kihagy a: memoria. Nem baj, én igaznak veszem cikked utolsó sorát, ahol mindenki felé — akár csak egy Hitler, persze nagyon miniatűr kiadásban! — békét kiabálsz és szívből megbocsátok neked, hátból jövő „lovagias” támadásodat, hamis vádjaidat elfelejtem, mert valóban szeretnék az maradni, akinek te is lrsz engem — igaz, miután megbántottál — a szeld Krisztusnak tanítványa. Isten áldjon meg!

ADY LÁSZLÓ
lelkipásztor.

Spengler halála után.

(1880—1936.)

Az idő megállás nélkül halad... elvre nem néz... az ember filozófiai gondolkodásának folyton kell változnia... Krisztus örökké ugyanaz — írnam fel Spengler fejfájára.

Csak tavaly hunyta le szemét a neves német történet- és kulturfilozófus s nem áll módjában, hogy rendszerét kijavítva helyezze elénk, kiadott művei alapján máris elmondhatjuk róla, hogy sokban tévedett. Lehet, hogy az utolsó évlizedben sokat tanult s meggyőződött elvei tarthatatlansága felől, csak nem volt már elég türelme, lelkiereje, hogy merész látását újra lefotografálja, másként fogalmazva tárja a nagyközönség elé. S lehet az is, hogy egyáltalán nem tévedett az utóbbi években, csak már ideje nem volt, több életéve, hogy erről meggyőződn. De ez még beigazolást nem nyert. Ez filozófus sors. Hányak adatik meg, hogy későbbi korában ifjú és termékeny évei munkásságát teljesen revideálva, nézeteit, ha azok merőben ellentétesek, újra átdolgozva kiadhassa? Legfőnnebb késői kézirat enged következtetni arra, hogy szerette volna újból előlről kezdeni... hogy meggyőződött arról, hogy folyton újból kell kezdeni... előlről kezdeni... de a filozófus sem gondolkozhat örökké, át kell adnia a fáklyát.

Oswald Spengler azon tudósok közé tartozik, akik az embert természet alkotásának nézik (gondoljunk a történelmi materialistákra, vagy a ma tuldivatossá váltott fajelméletet vallókra). Az ember a természet eredménye, a gazdasági viszonyoknak, vérségnek a függvénye. A világ háboru végén (1918) megjelent műve: „Der Untergang des Abendlandes” szenzációs hatása volt, mivel az akkori németbirodalom lakóinak hangulatával a címe megegyezett s mert a központi hatalmak összeomlásában mindenki Spengler pesszimista történet-pszichológiai skepticismusát látta beigazolva. Időszzerű volt. Azonkívül

művészi nyelvezete élvezetessé, megragadóvá, érdekesfűzővé tette. Nem csoda, ha szenzációt keltett, de eszméi sorsa is olyan lett, mint a szenzációs dolgok sorsa. Hamar lejárt. Akkor mindenki, ma jóformán senki sem érdeklődik az „Untergang” iránt. Németországban éppen nem.

Miben áll röviden Spengler filozófiája? A kultúra, mely úgy nő mint a növény, vagy állat, a legnagyobb élőlény; minden külső valóság a szelleminek a szimboluma. A kultúra a lelkiség élő teste a civilizáció csak mumiája. Főmegállapítása, hogy ennek a kultúrának három periodusa van: 1. ifjúsága, 2. virágkora, 3. hanyatlása. Spengler szerint a nyugati kultúra 1800 óta a harmadik korszakát éli, a nietzschei dekadenciát, vagyis már csak a civilizáció korát. A lehanyatlott organikus lelkiség az atheizmus, a civilizációnak egy része, a kipusztuló kultúrának földi maradványa. Sorsunkat mégis szeretnünk kell. — Megismerés az értelem kategóriáival történik, amikor is az értelem a tárgyat „megöli”, a megismert dolgot merev tárggyá teszi s gyurhatja kedve szerint a megismerő. Ezzel szemben a *historiai* „látást” (ami költői kell legyen!) *dicsoítt*. (Ezalatt a bergsoni intuicionismus értendő) Az okság a természet legfőbb törvénye. Az egész történetben minden az élet, faj körül forog. A hatalmi akarat győz s nem az igazság, találmány, vagy pénz. „A világtörténelem bíró a világ felett” s ez mindig az erősebb, teljesebb s a magában biztosabb életnek adja a jogot, a létjogot. Hatalomnak, erősebb fajnak áldozza fel az igazságot és jogot, ítél halálra embereket, népeket, kiknek az igazság volt a fontosabb, mint a tett s a jogosság

lényegesebb, mint a hatalom. Az idő győz a tér felett s az idő az, mely a „véletlen“ kultúrát, a véletlen emberbe plántálja, melyben a véletlen élet egy ideig folyik“. Filozófiája az idők „sorskönyve“. A sors-gondolat egyik megvilágítását köszönhetjük neki, jóllehet nem vagyunk spengleriánusok. A közönséges materialismusból felráz s a hegeli szellemhez vezet. Az okozati és mechanikus világnézet mellett elismeri a valóság „sorsszerű“ meghatározottságát is. Alaptörékvése a történet és lelkiség közötti szoros összefüggésnek történefilozófiai megvilágítása.

Spengler inkább természettudományos érdeklődésű racionalis filozófus. S milyen érdekes, hogy a sorsnak, az időnek a filozófusa az időnek a kritikáját nem állotta ki, a kultúra filozófusát még saját korának kulturális fejlődése meghazudtolta, ott a helyszínén, Németországban. Az idő bebizonyította, hogy Spengler bár komoly, de mégis téves eszméket terjesztő tudós volt. Ez a tragikum. Történeti adathalmazása, vele való érvelése meggyőzte azokat, akik nem mérlegelnek, csak elfogadnak, végre ezek közül is sokan belátták, hogy Spengler az Igazságtól messze járt. Úgy filozófiai s első sorban filozófiai, mint keresztyén teológiai szempontból könnyen megtámadható, sőt történeti alapja — ami legbiztosabb erősgutudatával akar hatni — szaktudósok véleménye szerint: gyenge. Történeti ismerete nem elég alapos és sokszor erőszakosan bánik az eseményekkel, mindig aszerint formálja, amint azt filozófiai ideái megkívánják. — Maga is alkalmazta azt a meglátását, hogy a megismerő a tárgyát kedve szerint gyurhatja s eltekintett attól, hogy az új formálás az igazság rovására lehet.

Mint filozófus, mint skeptikus irányt képviselő *áldozata a skepticizmus elvi ellentmondásának*. Ez ellentmondás lényegében abban áll, hogy a skeptikusok azt állítják, hogy a dolgok (az igazság) objektív megismerése lehetetlen s amikor ezt mondják nem veszik észre, hogy ilyen súlyos ítélet kimondásával saját állításukra is ítéletet mondtak, mint olyanra, ami szintén nem állhat meg. A skeptikusok sem lehetnek — s elsősorban ők nem — kivételek saját állításuk igazsága alól. Naturalista világszemlélete is valóságintétségbe vezet, amennyiben a szellemi fejlődést, (annak igazi lényegét nem ismerve) csak *természeti folyamatnak* nézte, még akkor is, ha naturalista felfogása nem a haeckeli materializmus volt, hanem sokkal inkább a bergsoni vitalizmus.

Kétségtelenül volt benne valami s elég nagy adag a „vallásból“, de ez nem keresztyéni. Vallásos epekedő vágyódása a Leibnitz—Goethe—Schopenhauer—Nietzsche—Bergson-i vallásos, de Krisztustól távol álló sorra enged következtetni. Nevezettek misztikus elveire emlékeztet, az ő vallásukat vallja, de nem a Jézusét. Ke-

resztyén, azaz Krisztusi hittel szemben elesik (ezért művének hatása, térhódítása nem valami örvendetes dolog a világnézeti zürzavarban élők között), mert *skepticizmusa erősebb, mint hite*. S ez filozófiailag azt jelenti, hogy az erkölcsi törvény, a szupranaturális világ posztulatumai elvesztik tárgyi jelentőségüket, objektív érvényüket; csak eszmék s nem a valóság követelésének megfelelő eszmék maradnak. Ezen túl — mert hiszen tovább kell mennünk a filozófia által megvilágított területnél — nem is szólnunk arról a kárról, amelyet az evangélium fénye mellett meglátunk, mert emberileg felmérni sem tudnánk. Az Evangélium fényénél látjuk a pogány pesszimizmust, annak sötétségét kiáradni, mi a lelkeket rabul is ejtette az Evangélium világossága helyett. Egy nép sem pusztulhat el egy theoria folytán — amelyet ember alkotott. Népek, nemzetek a Teremtő szuverén akaratából jöttek létre s akkor semmisülnek meg, amikor Isten akarja. A Teremtő szabad akarata felett nem uralkodik Spengler által kovácsolt kulturtörténeti—pszichológiai törvény: ifjúkor, virágzás, megsemmisülés. Némely kulturát, azt létrehozó népével együtt „ifjú“ korban is elpusztíthatja, míg mást újra életre kelthet ezeresztendő után is — akarata szerint. Mégis a tudós és világviszhangra talált Spengler pótolhatatlan *a maga nemében*, ha gondolatvarázsából sokat is vesztett a fajkutatás fantaszlikus területére tévedt hazájában. Spengler tévedett! Kétségtelen. De egy cseppet sem tévedett jobban, mint a vele szembe állított elmélet, mely a fajtisztaságot, mint *népet megváltó* tényezőt akarja elismertetni. Tévedés tévedéssel szemben harcol a világban, ezért nem szabad nekünk a világnézeti harcokban elvesznünk, beletemetkeznünk. Tiszteljük Spenglerben — mindennek ellenére — az értelmi nevelőgyéniséget, ki mértéket mutatott a nyugati rohanóknak, nehogy mohó kulturszomj miatt a fékezhetetlenségben idő előtt elveszenek s azért, hogy az értelem, *kulturális élet és érték feltételét az ethikaiban* (ha mindjárt a maga módján is) látta és hirdette. Spengler sosem volt a valódi kultúra, igazi szellemi törekvés ellenzője vagy megbénítója.

Spengler még sokat szeretett volna írni. Halála megakadályozta abban, hogy főműve metafizikai megalapozását befejezze. azonkívül „Jahre der Entscheidung“ c. utóbbi időben megjelent írása második részét kiadja. Mint író az utóbbi években hallgatagabb lett... talán a németországi nagy változás miatt — de folyton dolgozott. Benne a tudományos és írói pálya sokat vesztett.

Dr. Czirják János.

A magyarországi református földműves ifjak téli táborozására gyűltek össze Nyiregyházán és Pápán. — Előbbi helyen a négy napos konferenciára 40, míg az utóbbi helyen a hat napos konferenciára 140 földműves ifjú jött össze.

Irodalom és Művészet

Az Ifjúsági Keresztyén Egyesületek Szénior Osztálya.

Írták: Dr. Tavaszy Sándor és László Dezső. — Segéd-könyvek az ifjúsági keresztyén munkához. Ifjú kiadás 1937. 28 old. — 10 lei.

Az IKE-t és az IKESzO-t 15, illetve 10 esztendő multjában, áldott tevékenységében mindenütt ott láttuk, ahol ifjúságunk Isten üzenetére felfigyelt. Programja, célkitűzése gondunkká lett és segítségünk volt, ha hívtuk, ítélet volt, ha nélkülözni próbáltuk. A nagy tanácsalanságban leghamarabb ifjúságunk tért magához. Az IKE és IKESzO az ébredő ifjúság, a kereső jövőendő barátjává szegődött. Tizenöt esztendő református sajtóanyagából nagyobb füzet is összeállítható volna. Az úttörő pionirmunkának azonban kevés ideje marad a regisztrálásra. Ez a kis füzet ma mégis nélkülözhetetlen, egyfelől azért, hogy a SzO minden tagja lássa: *milyen nagy felelősséget vett magára*; másfelől azért, mert vannak pásztorársak és világi szolgatársak, akik *kétségbevonják a SzO létjogát*, vagy pedig máról holnapra megszüntethető, mondva csinált szervezetnek — egyáltalán *nélkülözhetőnek* tartják. E füzet az előbbieket bátorítja, az utóbbiak elé tényeket sorakoztat fel, de mindenki számára *kiáltó szó* a felelősség felbresztésére. De lássuk a füzet vázlatos tartalmát:

„A SzO célja” elmondja, hogy a SzO: *öntudatos egyháztagok munkaközössége* az IKE munka tovább végzésére és támogatására. A SzO az ifjúságot van a jövő lehetségesítése és az Anyaszentegyház egységének biztosítása érdekében. Célja tehát az Egyház megújulását szolgálja Isten testlé lett Igéje által. A SzO az ifjúság mellé áll, vele dolgozik, hogy annak támogatója, háttvédeje legyen. Ez a munka az előirt kötelességen felüli, szent szenvedélyességgel végzett és végzendő tevékenység, melyet a Szent Lélek Isten táplál és igazgat. A SzO munkaközösség és *csak együtt az, aml.* Ezért van szénior lelkiület, mely igenlő felelet az Isten munkájára, melyet Ő az Anyaszentegyházban az Ő Lelke által végez. Ebben a munkában a szénior magát nélkülözhetetlen eszköznek tartja. A SzO-t nem a szervezkedés eszméje, hanem a *szükség* szülte. Az IKE-ben felnőtt, a munkamezőre került, egymástól elszakadt, de egymással ima- és munkaközösséggé ötvöződött barátok és testvérek viszonyulásából szerkesztette egybe Isten az első szénior csoportot, melynek tagjai engedelmesen, alázatosan várták és várják, hogy Krisztus testlé legyen közöttük és bennük s egyuttal mindenütt, ahol Róla akar személyesen, akár intézményes formák között bizonyosságot tehetnek. Ez határozza meg a szénior életét: imádkozik az ifjúságért és a munkáért; ez az el nem téphető szervezeti kapocs egymás között és az ifjúsággal.

A belső, lelki szervezkedés munkaközösséget eredményez, melyben és mely által az Úr Krisztus munkálkodik és uralkodik. Ezért *minden* közösségi élet, megmozdulás *érdekl* a szénior, mert parancsa van Urától, hogy szolgálatát felkínálja. Tudnia kell, hogy mi a teendője a munkaközösségen belül és kívül felmerülő kérdésekkel szemben, mert az ifjúság a vak vezetőt vagy segítőt mellözi. A szénior eszköz, de számára is minden eszköz és *legalább* eszköznyi értéke csak annak van előtte, amivel Krisztus ügyét szolgálhatja. A széniornak meg kell ismernie a körülötte zajló életet — saját maga, mert másodkézből nem élhet, hiszen a legnagyobbat, az Isten Igéjét első kézből kapja. Az egyház hitépítő tevékenységében a szénior nem elégszik meg a formák fenntartásával, hanem azokat megnevezendő szolgálattal tölti ki, Krisztusért való szolgálattal előzve és folytatva a formákban regisztrálható tevékenységet. A SzO a belső építés és szervezés feladatát te-

hát *Krisztus meghatalmazásából* vette magára; munkája és munkaközössége létjogát Ő bitosítja: az Úr Jézus Krisztus. Aki a célkitűzést kárhozza, alázatos szolgáknak az Egyház jövőendőjéért aggódó serege ellen tör.

Mindenki résztvehet a SzO munkájában és munkaközösségében, aki vallja és cselekszi a SzO programját, legyen az lelkipásztor vagy bármely más foglalkozású, vagy hivatali viselő református egyháztag. A SzO nem lelkeszi alakulat, nem akar *helyettesíteni* vagy *feleslegessé tenni* semmiféle mozgalmat vagy egyesületet. „Az igazi szénior-lelkész teljes készséggel és engedelmességgel vesz részt mindenféle lelkeszi alakulat munkájában, amely az Anyaszentegyház megújulását szolgálja.” Minden alakulat *veszt*, ha a SzO-ban csak szervezetet látva, azt mellőzendőnek ítéli, mert a forma- és szervezelimadás: bálványimadás — vagy önbálványozás.

A SzO-t érdekek sohasem, de egy érdek egybekapcsolja. Nem tartozott kitűzött céljai közé, de Isten Lelke ajándékozta a SzO-nak éppen munkaközösségében az *egyetemes papság igazságát*, mert a SzO-ban és annak munkaközösségében alkalma nyílik minden egyháztagnak arra, hogy életét engedelmesen, hálásan Isten kegyelme iránt, mint a Krisztusban mássá lett élet gyümölcsét, Isten ügyéért az Egyházban a saját szíve oltárán feláldozza. És ebben az elszánt „papi” szolgálatban a SzO nem mellőzheti az Egyház egyetlen Krisztus-érdekét szolgáló alakulatát sem; de Krisztus egyházában *egyetlen alakulat sem nélkülözheti a SzO szolgálatát*.

*

A SzO tíz éves. Ezt mondja a történeli áttekintés, mely elsősorban a mozgalom új tagjai számára készült generációnevelés céljából, — de egyuttal tisztázva a mozgalom lényegét, feladatait és új célkitűzésre háttvédi szolgál. De szükséges azért is, mert tíz esztendő óta létező *félreismerik*, mintha *törvénytelen gyermek* volna — néha még azok is, akik a SzO munkaközösségét vállalták. Megtudjuk, hogy van SzO-ról szóló irodalom is; hogy *mikor* és *hogyan* *nem érdekéből* született a SzO. Vezérgéi, megalakulásra természetszerű szétágazása, az orbói nevezetes konferencia pontjai, illetve lényegének ismertetése, a munka kibontakozása minden vázlatosságá mellett bizonyágtétel amellet, hogy Isten Lelke igazgatta az eseményeket. Az orbói konf. után megindul a SzO munkájának termékeny és megtermékenyítő deriválódása. Sajtó, népnevelés, pogánymisszió stb. kérdései kerültek tárgyalásra és leszámolásra és átszivárogtak a SzO munkája nyomán az Egyház életébe, melyet az Egyház azzal honorál, hogy az elszántan munkába állott SzO ügyrendjét 1932-ben (I) jóváhagyta, az utazótítkár beállításával pedig az IKESzO-t az IKE-vel azonos, egymástól el nem választható munka- és lelki közösségnek ismerte el. 1933-tól kezdve a SzO munkaközössége és munkarendje koncentráltabbá, de egyuttal egyetemesebbé tágul, a munkamegosztás a szervezet képletében áll előttünk. Az egységes szervezet a különböző foglalkozási ágak IKE alakulatait nemcsak magába szívta, de meggazdagodva és gazdagítva koncipiálni tudta hivatását s az ifjúság élete minden irányu tevékenységének letéteményese, irányítója — és így az Anyaszentegyházban nélkülözhetetlenné lett. Azzá lett politikamentesen, anélkül, hogy mint munkaközösség és ma már törvényesen elismert szervezet a világi és világius érdekszervezetek munkarendjét, gondolkozását vagy politikai szempontjait és lelkiületét kölcsönkérte volna. A SzO célja sohasem lett, szervezetében, szolgálatában, tagjaiban eszköz akart és akar maradni.

„A SzO munkarendje”-ben világosan látszik az Egyházban elfoglalt helye és feladata. A SzO munkája a Református Egyházé, mert annak ifj. munkáját vállalta, támogatja, egységben tartja. Állásfoglalása az egyházhoz: *segítség*. Az egyházat, mint közösséget egyetlen munkamezőnek tekinti. Mindenütt ott van ez a készség, ahol szükség van rá s mindenütt természetszerűen szerről bele az egyház belső építő munkájába, mint misszió szellem — a református élet kialakítása érdekében,

H I R E I N K

Jogi helyzete a Férfiszövetségével azonos. Munkaprogramját az Ige: Luk. 2:52 határozza meg. A SzO tagokból, körzeti és kerületi munkaközösségekből áll. A 23 szénior körzet közigazgatási jelleg és igény nélkül él. A szervezet, illetőleg a magaigazgatás tulajdonképpen munkamegosztásból áll. Imaközössége a szerda esteben jut kifejezésre. Ezeket az esteiken kerülnek megbeszélésre az önképzés, a munkatámogatás, az egyház bel-, kül-, szórvány- és regáti missziójának égető kérdései. A szénioroknak mindenütt van dolga, ahol a lelki élet pang vagy korcs.

Végül olvashatjuk e füzetben az IKESzO szervezeti szabályzatát, melyből világosan látszik, hogy azt és a SzO működését az egyház hagyta jóvá és csak az egyház szüntetheti meg.

Ezekről beszél ez a kis füzet.

Vedd és olvasd, inkább használd, mint bíráld; próbáld meg: tudnád használni arcképes igazolványul, hogy az emberek előtt igazolhasd Magadat? Cselekedd, légy hálás, hogy ezt Neked megengedte a Te Urad — és Ő igazol Téged!

N. A.

Id. Victor János, 1860—1937.

Ez év február 12-én 77 éves korában meghalt Id. Victor János ny. polgári iskolai igazgató, a Magyar Vasárnapi Iskolai Szövetség titkára. Victor János ahhoz az első belmissziói nemzedékhez tartozott, amelynek képviselői közül mi Dr. Kenessey Bélát és Dr. Kecskeméthy Istvánt ismerhettük egészen közelről. Ők azok a férfiak, akiket keresztül a múlt század utolsó évtizedétől kezdve egyre inkább a belmissziói munkák felé terelődik a magyar protestáns egyház figyelme. Az elköltözött munkája a vasárnapi iskolai munkába olvadt fel egészen, évtizedeken keresztül ő személyesítette meg nemcsak odahaza, hanem a külföldön előtt is a magyarországi vasárnapi iskolai munkát. Pár év előtt, hajlott kora ellenére is résztvett a Buenos Airesben rendezett vasárnapi iskolai világkonferencián, sőt a múlt nyáron gyengélkedése ellenére is felutazott az Osloban rendezett újabb világkonferenciára. Nemes, keresztény lelkét igazi, szép öreg test hordozta az utóbbi évek alatt, amint feljegyzik róla, nemcsak Magyarországon, de külföldön is sokszor feltűnt a gyermekek előtt szép, ősz szakállával és méltán neveztek ezért Mikulás bácsinak. Az egyetemes magyar protestáns szolgálaton felül református egyházának is hűségese presbitere, igazi világi lelkipásztorja volt. Gyermekeit a családi hagyományhoz híven mind keresztényen egyházi munkásnak, vagy azok feleségének nevelte. A nálunk ismert Dr. Victor János és Dr. Victor Gabriella, édes apjukat gyászolják az elköltözöttben

Doumergue Emil, 1844—1937.

A mai református nemzedék nem tudja, hogy mit jelent az egyetemes kálvinizmus és magyar reformátusság szempontjából a nemrég elköltözött Doumergue Emil, franciaországi ref. theologiai tanár munkássága, mert mi már a kálvinizmus renaissanceának korában születünk. Doumerguenek a világ legnagyobb Kálvin-kutatójának nem kis jelentősége van abban, hogy az egész világ reformátusságának figyelme Kálvin felé fordult. Amint Révész Imre mondja: „Ami a mai nemzedék Kálvinról tud, azt, amennyiben helyesen tudja, 90 százalékban a 7 kötetes óriási Kálvin-életrajzot és méltatást megírt Doumerguenek köszöni.” A mi számunkra külön ajándéka volt, hogy a világhákorú előtt a „La Hongrie Calviniste” c. értékes munkájában a világ protestantizmusa előtt is megismertette a magyar kálvinizmus értékeit. Az az igazi református tudós volt, aki kitárt szívvel és világos ésszel, minden külső tekintettől mentesen ápolta a maga tudományát. Valódi francia volt, de azért úgy a német, mint a másországi protestantizmus értékei felé a legnagyobb elismeréssel nézett. Munkásságával mélyen belevészté magát a magyar református egyházak életébe.

A magyarországi Protestáns Irodalmi Társaság március hó első két napján Budapesten országos egyházi zenei értekezletet tartott. Célja az volt, hogy „egyházi zene kérdéseire irányítsa a figyelmet és ezzel a protestáns egyházi zenekultúra korszerű fejlődésének útját egyenesse”.

A bevezető zenés áhltaton Kovács Sándor év. püspök igehirdetésében hangoztatta, hogy „az ének és a zenetárlentum arra kell hogy szolgáljon, hogy a lelket Istenhez közelebb vigye. A zene nem más, mint Isten igéje és Isten igéjét érijük belőle”. Tasnádi Nagy András vallás és közoktatásügyi államtitkár, megnyitó beszédében hangoztatta, hogy meg kell állapítani, milyen mértékben, mekkora terjedelemben kell a zenét bekapcsolni az egyházi életbe; hogy állunk ma egyházzenei szempontból és ha nagyobb szerepet akarunk juttatni a zenének, akkor mit kell tenni? Az első feladat, a meglévőit javítani „azután alkalmazhatjuk megfelelő mértékben a művészi zenét is”. „Boldog leszek — mondta — ha a gyülekezeti éneklést megfelelő módon sikerül majd rendezni.” Ravasz László püspök a Protestáns Irodalmi Társaság elnöke hangoztatta, hogy amit a XVI. és XVII. században a magyar protestáns egyház termelt, az irodalom volt, sőt akkor az egyetlen magyar irodalom; a későbbi századok termése még nem irodalom, de most ismét kell, hogy azú váljon, hogy így a protestáns egyházi irodalom visszairódalmasodjon. Szükséges ezért, hogy a zene művelői is elsőrangú vezető talentumok legyenek és minden egyházi zenész eszményképe legyen Bach — a fatusi kántor. Kapó Béla év. püspök az egyházi zene hivatásáról és szolgálatáról szólt. Szükségesnek találta, hogy „az egyházi zene gyökerezzen az egyház történelmi és dogmatikai lényegében és a kultusz egészében. A gyülekezeti ének legyen, mint németül monadják: „Gotteslied”. A karének öncél helyett a vallás céljait igyekezzék szolgálni. Amit az orgona a gyülekezeti ének kíséretén kívül előad, az találgon kapcsolatot a hívők lelkével. A zene főfeladata az egyházban, hogy hívő egyháztagokat neveljen.” Ezután Jánossy Lajos egy. tanár tartott előadást az evangélikus liturgia megújulásáról Árokhaty Béla hitoktatási szakfelügyelő előadásában felmutatta az orgona művészi értékének azt a nagy leromlását, amelynek a legmélyebb pontjára éppen a technika nagy vívmányainak a századában, a XIX. században és a XX. század első negyedében süllyedt alá. A nyugateurópai országokban megindult orgona-reform-mozgalmak eredményeit éppen ezért kell szemel tartanunk és értékesíteniük a mi magyar templomaink orgonáinak a készítésénél is. Jó orgonásokat, orgonaművészeket csak művészi orgonák mellett lehet nevelni. Peschko Zoltán gimn. tanár feltárta a középiskolai zeneoktatás hiányait és visszasságait és az egyházi zeneélet átlapotának siralmas voltát. „A mai zeneművészet jövője a középiskolákban dől el” Ádám Jenő főisk. tanár: „Az egyházi zenekultúra terén a haladás feltétele: jó vezetők, egyházi énekkarok, jó műsor jó előadásban és az, hogy az együttes működésére jó szereplési lehetőséget kapjon”. Ezt úgy lehet elérni, hogy a kántorképzést új alapokra fektetik, az iskolák zenei oktatásán kívül a theologusok zenei irányítását szakemberek végezzék, alakuljon meg a protestáns egyházzenei bizottság, induljon meg a protestáns egyházzenei szaklap és e mozgalmakat az egyházak közös támogatása tegye lehetővé. Lajtha László egyházi zenének hivatásáról beszélt a nemzeti kultúra szolgálatában. Az egyházi zene legyen evangélikus, magyar és mai. Reformálni kell a magyar protestáns egyházak zenéjét úgy, hogy felfrissüljön az ősi magyar népzenevel. Felkutatják a kollégiumi melodáriumban rejtőző nagyjértékű emlékeket Az újítás és javítás útját leg- többször az gátolja, ami rossz és nem az, ami új. „Az új magyar egyházi zene alapjának lerakásánál feltétele-

nül mai legyen és magyar." Vikár Sándor tanár a református énekeskönyv és a gyülekezeti éneklésről beszélve, rámutatott az egyházi ének és zene elhanyagoltságából fakadó rossz és hibás énekeskönyvek megjavításának lehetőségeire Kapi-Králik Jenő tanár az evangélikus gyülekezeti ének haladásának útját abban látta, hogy a reformáció énekeinek nálunk ismeretlen anyagát, a rítmikus koránt és a régi magyar eredetű kántókat kell feleleveníteni. Gárdonyi Zoltán tanár a kántorképzés problémáiról beszélt. „Célszerű volna, ha a kántori pályára készülőktől már a tanítóképző intézetbe való felvételkor zenei előképzettséget lehetne megkövívanni. A kántorképzés színvonala elsősorban a zenetanáron múlik." A közép és magasabbfokú egyházzenei kitépzés lehetőségeinek a megteremtését tartotta még szükségesnek Ezután Isov Kálmán, a Zenefőiskola titkára adott elő az egyházzenei képzésről közép- és felsőfokon. „A főiskolán a protestáns egyházzenei képzését kell megszervezni és elmélyíteni. Erre már történtek is megféléző lépések és remélhető, hogy zenefőiskolánk ezen a téren is értékes szolgálatot tesz majd zeneművelődésünknek." Arokháti Béla hitoktatási szakfelügyelő hangsúlyozta, hogy mindazokat, akik egyházzenei munkát végeznek, tervszerűen, magasabb célok szolgálatára kell összefogni. Ezért szükséges központi énekzenelgyi bizottság megalakítása az egyetemes konvent keretében. Felvetette a Magyar Protestáns Egyházzenei Társaság megalakításának a gondolatát, kívánatosnak tartja az egyházzenei szaklap megindítását és azt, hogy a jövőben évenként összegyűjűő egyházzenei konferencia anyagát Egyházzenei Aimanachban adják közre. Kovács Sándor ev. püspök zárta be az értekezlet ülését és hangsúlyozta ezek felebecsülhetetlen értékű fontosságát és azt, hogy a lelkeket megtermékenyítő egyházzenei munkának immár ezután kell következnie. Egyházi zenének többszázados fagyos ugarába belehasított a javítani akarás és ekeje fényesre csiszolódott. Hisszük, hogy azok munkája, akik ennek az ekének a szarvát tartják, továbbra is a látók szeme előtt lévő messi id át felé hatadhat.

A holland bibliatársulat elhatározta, hogy költészetet készít egy beszélő Biblia előállítása dolgában. Egyes bibliai részeket gramofonlemezre vesznek fel, az ilyen bibliának különösen a vakok veszik nagy hasznát. Angliában már régebben megvalósították az úgynevezett beszélő Biblia tervét.

A szadáni vasúttársaság azt határozta el, hogy a vonaton, mint ahogy van étkező vagy hálókocsi, épp úgy egy vagon az utasok számára kápolnának rendeznek be. Az ilyen templom-kocsikban külön utazó lelkészek tartanak istentiszteletet az utasok számára.

A norvég rádió „lelki levelesládát" szervezett az ősz folyamán. A beérkezett kérdésekre Begráv püspök és Fjellbu lelkész válaszoltak. Olyan sok kérdés érkezett be a rádióhoz lelki problémákról, hogy nyolc estén folyt a két lelkész válaszája a rádióban. A kérdéseket nagy többségben férfiak tették fel.

A XII. vasárnapi iskolai világkonferencia székhelye, a végrehajtó bizottság megállapításai szerint, Johannesburgban Dél-Afrikában lesz. A világkonferencia megrendezésére, amely az elmúlt nyáron Óslóban tartotta gyűléseit, 1940-ben kerül sor.

A Szovjetunió hivatalos jelentése szerint 14 000 templomot zártak be Oroszországban az 1935. év folyamán.

A lelkipásztori állások közül 1935-ben nagyon sok üres maradt. Poroszországban 23%, Szászországban 35%, Pomerániában 30%, Brandenburgban, Berlinben, Keletporoszországban 25% az üresen maradt lelkesi állások száma.

A német evangélikus egyházakban 1934-ben 1776 áttérő volt és 1109 kitérő. 1935-ben ez a szám megváltozott. Az evangélikus egyházakba tért 1243 személy, kitérő 1737. Tekintettel azonban arra a hivatalos propagandára is, amelyik folyik egész német föl-

dön, az evangélikus egyházaknak veszteségét aránylag kicsinynek lehet tekinteni.

Az elberfeldi theologiai iskolát, melyet a német hitvalló egyházak nagy áldozatok árán teremtettek meg, december 4-én hirtelen bezárták, feloszlatták. A feloszlatásról semmiféle magyarázat nem jelent meg.

Egy lengyel statisztikus össze állította a zsidóság számát az egész földön. Eszerint Európában van 9,836,000, Amerikában 4,978,000, Ázsiában 824,000, Afrikában 564,000, Óceániában 30,000. A világ zsidóságának teljes száma 16,260,000. Európában ez a megoszlás: Lengyelország 3,150,000, Oroszország 3,000,000, Románia 1 millió, Magyarország 420,000, Németország 420,000, Palesztina 410,000, Csehszlovákia 360,000, Anglia 250,000, Franciaországban 250,000.

A római kath. egyház Amerikában nagy nehézségek között van: az állami iskolák, a katolikus temető, a vegyes házasságok sok veszteséget okoznak; két irányú a katolicizmus fejlődése: egyik részen az egyház megengedte papságának, szerzeteseinek, hogy a modern nevelési módszereket teljesebben tanulmányozhassák, mint eddig, a Bibliát még jobban a nép kezébe akarja adni. Másik oldalon nő a szentek és ereklyék tisztelte. Roppant elterjedt „a csodálatos érem" vallásos tisztelte, ennek csodatevő erőt tulajdonítanak. Bűnbocsánatot ér el az, aki a zsebében hordja, de még inkább az, aki a nyakára akasztva hordja. 19 millió ilyen érmet osztottak szét a legutolsó 18 évben. Legújabbban egy franciskánus kolostorban, Patersonban New Jersey-ben jelentették, hogy megtaláltak olyan ereklyéket, mint „Krisztus keresztjéből, az utolsó vacsora asztalából, szűz Mária sírjából egy-egy darabot, Jézus feje fől tett felírásból, továbbá Józsefnek, Jézusnak ruhájából maradókat, a szent sír követ, a bethlehemi jászol egy darabját, továbbá Keresztelő János, szent Anna ereklyéit. Minden apostoltól, valamit. A papság e kérdésben nem nyilatkozott, mert az ereklyéken a Vatikán hivatalos pecsétje van.

A katolikus szerzetesek száma erőteljesen megnőtt 1917 óta. Az 1935. számok után zárójelbe az 1917-eseket írjuk: jésuiták 27.210 (17.121), franciskánusok 22.527 (19.000), iskolatestvérek 15.125 (14.630), kapucinusok 12.613 (10.071). Az összes szerzetesek száma 1935-ben 150.000 volt.

A baptisták száma Kínában 70.000 volt a múlt év adatai szerint. Nankingban, az ország fővárosában most nyitották meg az új templomot.

Amerikában 1935-ben 890 millió dollárt költöttek szórakozásra, 850 millió dollárt élvezeti cikkekre s 551 millió dollárt egyházi és jótékony célokra.

Indiában 77 és félmillió a mohamedánok száma. Misszionáriusai működnek Európában, Amerikában, Afrikában. Afrikában kifejezett céljuk Afrika mohamedanizálása. Kairóban tizenkétezer diákot képeznek ki a mohamedán vallás misszionáriusai.

Csehszlovákiában feltűnően szaporodik a vallástalanok száma. A katolikusok szaporodása 10 év alatt 4.3%, a reformátusoké 6.4%, a felekezeten kívüliek 17.96%-kal a csehszlovák egyházhoz tartozók 51 és a görögkeletiek 99.21%-kal szaporodtak meg.

Budapesten (Izabella-ut 46. sz. a.) van az egész világon egyedülálló Bibliai-múzeum. Ezt a múzeumot Vitéz Csia Lajos létesítette ezélt 5 évvel.

Az amerikai Egyesült-Államokban egy-egy vasárnap minden évben vasárnapi iskolai vezetőkről emlékeznek meg ünnepélyes keretek között. Az elmúlt évben Roosevelt elnök többek között az alábbiakat írta a vasárnapi iskolai tanítók és tanítónők testületének: „Boldog vagyok, hogy az önök emléknapján az egész nemzetet felszólíthatom, hogy háldját ifjúságunk gondozót iránt kimutassa azért a szolgálatért, amelyet országunk és hitünk érdekében kifejtettek. A vasárnapi iskola országunk javának egyik legerősebb tartó oszlopa. Rendíthetetlenül hiszem, hogy a vasárnapi iskolai vezetők munkássága nagyban hozzájárul népünk igaz jellemének

a kialakításához." Az Egyesült-Államokban jelenteg közel kétmillió vasárnapi iskola vezető működik. Van közöttük gyármunkás, földműves, géptörkissasszony, tanító, sőt tanár, orvos és mérnök is.

A zsidó világtalálkozó végrehajtó-bizottsága, amely folyó évi január 31-én Párisban ülést tartott, foglalkozott a zsidóság helyzetével. Megállapította, hogy a zsidók helyzete állandóan romlik Közép- és Kelet-Európa több országában, főleg Lengyelországban. A bizottság köszönettel vette tudomásul a francia kormányt az a szándékát, hogy lehetővé kívánja tenni a zsidóknak francia gyarmatokra való kivándorlását.

Németországban a birodalmi egyházi bizottság, amely a német evangélikus egyházat kormányozza, — lemondott. A lemondás oka az, hogy a birodalmi egyházi bizottság ama feladatának, miszerint a különböző egyházi irányzatokat egykormányzás alá egyesítse és biztosítsa azoknak egységes irányítását — nem tudott megfelelni. A hírek szerint nem neveznek ki újabb bizottságot, hanem e kérdéseket „államilag rendezik". Ez azt jelenti, hogy a német evangélikus egyház teljesen a nemzeti szocialista párt uralma alá kerül.

A tiszántúli református egyházkerület főjegyzője Uray Sándor debreceni lelképítész lett. A szavazatok felbontása február 27-én volt a következő eredménnyel: Uray Sándor 407, Gönczy Béla vésztői lelkész 180 és Koltzsváry Kiss László 176 szavazatot kapott.

A debreceni vallásoktató lelkésztestület javaslatot nyújtott be a presbiteriumhoz a keresztnék református templomokra elhelyezése ügyében. A javaslat a keresztnék elhelyezése ellen foglalt állást. A presbiterium megállapította, hogy az Országos Zsinat az 1929. évben hozott határozatában kimondta, hogy a keresztnék használatát mellőzni kell. Amíg ez a határozat érvényben van, a keresztnék a református templomra való feltevése tilos.

Budapesten a Florián kápolnát hidraulikus erővel felemelték a Főúca szintjére. Budapest városa 26.000 Pengőt (kb. 800.000 le) szavazott meg erre a célra. A munkálatokat be is fejezték. 120 ember fektűt neki mindennap a hidraulikus emelőnek és reggel 9—11 óráig naponta 15 centimétert emelkedett a templom. A templomot 100 centiméterrel emelték magasabbra a régi szintjénél.

A westhilli (Anglia) Vasárnapi Iskolai képző intézetben a vasárnapi iskolai tanítók alapos kiképzést kapnak a vasárnapi iskolai tanítás minden vonatkozásában. Az elmúlt esztendőben 43 hallgatója volt a képzőintézetnek, akik között 13 féle nemzet képviselői.

A canterbury-i érsek a svéd érsekkel, továbbá a skót egyházak moderátorával és a francia protestánsok vezetőjével együtt a következő felhívást intézte a spanyol testvérháború két hadseregének vezetőihez: „A keresztyénség és az emberszeretet nevében kérjük mindkét spanyol hadsereg vezetőit, hogy a szemben álló és kínzó eszközök használatától tekintsenek el minden esetben, a foglyok, különösen pedig az asszonyok és a gyermekek életét minden tekintetben védelmezzék."

A Basler Nachrichten — tekintélyes svájci lap — a spanyol háborúról érdekes helyzetképet közöl. E lap katonai szakértője szerint a spanyol belháborút az oroszok és a németek, valamint az olaszok „próba-háborújának" lehet tekinteni, ahol a szemben álló hatalmak a rendelkezésükre álló modern harci eszközöket próbálják ki, hogy a jövő háborújában meglepetések ne ériék őket. Az oroszok negyvenezer specialisan kiképzett katonával vesznek részt a spanyol kormány oldalán, míg az olaszoknak 16.000 és a németeknek 20.000 specialisan kiképzett embere harcol Franco seregében.

Székely nép — Szt. Gheorghen megjelenő hetilap — írja: Transsylvaniaiban 1937-ben a székely falu nyomorgó papjának több javadalmat szavaz meg. A pap nem fogadja el, hisz népe is szűkségben szenved. Ilyen pap is van. Hol, kicsoda? Nem fontos...

A romániai skót szertartású szabadkőműves nagypáholy vezetősége (tagjainak a száma 5000 volt) a gör. kel. patriarkával folytatott tárgyalások eredményeképpen, kimondta megszűnését.

Romániában az államvasutak vonalain ingyen utazik: 371 országgyűlési képviselő, 250 szenátor, a Vitéz Mihály red 270 és a Virtutea Militare, valamint a Virtutea Aeronautica 2350 kitételezettje, 575 újságíró, az 1875 és 1878-as háborúk veteránjai, 1200 rokkant, 1600 közelökölőség és 2700 vasuti tisztviselő. Féláru jeggyel utazik évente 500 000, míg negyedáru jeggyel 200.000 személy.

Budapesten a tudományos körökben mozgalom indult meg, hogy Budapest nevét változtassák vissza az ősi Buda névre.

A laiban megtartandó középiskolai tanárképző vizsgára összesen 4606 jelölt jelentkezett. Ebből 1552 férfi és 3054 nő.

Németországban a véderőtörvény újabb módosításáról kormányrendelet jelent meg. Eddig ugyanis kizárták a hadsereg kötelékéből a zsidókat, félszidókat és negyedzsidókat, akiknek — katonai szolgálat helyett — hadmentességi adót kellett fizetni. A legújabb kormányrendelet azonban csak a zsidókra tartja fenn az eddigi határozományokat, a fél- és negyedzsidókra azonban módosítja azokat és elrendeli, hogy a jövőben a fél- és negyedzsidók is teljesítsenek katonai szolgálatot.

A Bethlen-kollégium VI. oszt. tanulói elhatározták, hogy minden héten nélkülözhető filléreiket összegadják és az így összegyűlt összegekkel a segélyre reá szoruló többgyermekes családokat segítik.

Moszkvai hírek szerint a szovjetek vallás-politikájában meglepő fordulat következett be. Ez a változás minden bizonnyal más, Oroszországban küszöbön álló változásokkal függ össze. A népnevelési bizottság utasítására bezárták a moszkvai, leningrádi, odesszai, karkovi és kievi vallásellenes muzeumokat, megszüntették az istentelenek egyesületének moszkvai egyesületét és háromezer növendéket szélnek eresztettek. Ezután Oroszországban tilos az istentelen propaganda. A Komszomol, a szovjet-iffúság főszervezetét utasították, hogy ne üzzön vallásellenes izgatást. Az „Izvesztija", a szovjet legnagyobb lapja azt írja, hogy az istentelen mozgalom kihalóban van Szovjetországban, 1935-ben a kimutatások szerint az istentelenek szövetségének ötmillió tagja volt, 1936-ban már csak kétmillió és a mozgalom főtitkára egyik legutóbbi beszámolójában maga is beismerte, hogy ez a szám csak papíron van meg.

Budapesten a Református Élet és a Magyar Út szerkesztősége a szociális kérdések megbeszélésére, a kapitalizmusnak és a vele kapcsolatos kérdéseknek református szempontból való megvilágítására szociális ankétot rendezett. A háromnapos szociális értekezlet folyó évi február hó 20-án zárult le. Az első előadó Makkai Sándor dr. debreceni egyetemi tanár volt, aki hangoztatta, hogy ahhoz az állásponthoz csatlakozik, amely a református keresztyénség értelmét, lényegét kizárólag az egyházban látja. Az egyház egész lényegével ellentmond az osztályharcnak: a vagyon és a szegénység kérdését úgy tekinti, mint egyforma lehetőséget a rosszra is jóra is. Az egyház szempontjából kizárólag tagjainak lelkiisége fontos, bár természetesen tudomásul veszi, hogy van tőke és munka, kizsákmányoló és kizsákmányolt, mindkét oldalou vannak rendkívül nagy veszedelmek, de rendkívül nagy lehetőségek is. Az egyház nem állhat egyik oldal pártjára sem, hanem

följe kell, hogy emelje a lelkeket ezeknek a problémáknak.

Feladata az egyháznak az is, hogy tagjait elküldje mindazokra a helyekre, ahol a szociális kérdés megoldásában ténylegesen és jótékonyan közreműködhetnek. Ellensége az egyház minden olyan irányzatnak, amely a szociális kérdések megoldásába erőszakot visz be, ez határozza meg az egyháznak a kommunizmussal szemben való ellentétét. Nem mondhatja az egyház azt, hogy nemzeti rendszerekkel és a faji programokkal százszázalékig egy. Nem engedheti meg az egyház, hogy Isten helyébe faj, vagy akármilyen földi bálvány kerüljön.

Makkai Sándor dr. beszéde után Domján János dr. teológiai magántanár a világprotestantizmus néhány szociális munkáját szemlélte. Utána Ravasz László dr. püspök az elnöki székéből reflektált az első két előadásra. Az egyház szerint — mondotta — az egész emberi nemzetség egy élő test és a szociális kérdések csakis az egész emberiségre nézve egységesen oldhatók meg. Utána Szabó Imre budapesti református esperes az ipari munkásság problémájához adott figyelemreméltó eszméket. Muraközy Gyula Calvin-téri lelkipásztor a magyar középosztály szociális kérdéseiről beszélt; végül Victor János dr. belsőlipótvárosi lelkipásztor mondott zárószót.

Eriangen városi biztosa a Lutherische Kirche c. egyházi folyóiratot három hónapra betöltötte. Ugy ebből a betöltésből, mint n. á. német városokban eszközölt hasonló rendelkezésekből látható, hogy a harmadik birodalom most már a katolikus egyházon kívül a protestantizmus nagy részével is felvette a harcot.

A Soli Deo Gloria Szövetségben Budapesten folyó hó 5-én Mátolcsy Mátyás orsz. gyűlési képviselő *Vörös és fehér államrend* címmel előadást tartott. Fejtegetéseiben abból indult ki, hogy vázolta a „fehér” társadalmi és termelési rend átalakulását „vörös” társadalmi rendé. Hangoztatta, hogy csak olyan elképzelhetetlen szociális sebektől vérző országban, mint Oroszország, robbanhatott ki reakcióképpen az 1917-ik évi átalakulás. Az orosz nép szociális helyzete a 19. században vált elviselhetetlenné, amikor a szabadságeszmék már egész Európában éreztették hatásukat. Oroszország ebben az időben a forradalmak hazája volt. A szabadságeszmék rendkívül lassan tudtak tért hódítani, úgyhogy 1856-ban csak odáig jutottak el, hogy jobbágyot nem lehetett eladni a földdel együtt. A századfordulón gyors iparosodás következett be, de a munkások magukkal hozták a pusztáról elnyomott helyzetük lelkiségét, nem csoda tehát, hogy a forradalmi eszméknek sehol olyan jó talajuk nem volt, mint Oroszországban.

Vázolta ezután a kommunista eszmék terjedését. Mint Leninék maguk bevallották, eszméik terjedését rendkívül megnehezítette az analfabétizmus és valószínűleg még évekig kellett volna várniuk munkájuk gyümölcsére, ha a háború nem gyorsítja meg a társadalmi átalakulás folyamatát.

— Milyen eredményeket ért el az új társadalmi és termelési rend és milyen állomásokon keresztül jutott ezekhez az eredményekhez? — vetette fel a kérdést az előadó.

Az átalakulás első állomása mindössze a termelési eszközök átvételéből állt. A föld átvételére egyelőre nem lehetett gondolni, mert az orosz paraszt földhözességét kellett kielégíteni. Néhány esztendeig kaotikus idők következtek és nálunk sokáig, még az 1920-as évek idejéből ítélték meg a kommunizmust. 1921-ben azonban új korszak kezdődik a kommunizmus történetében.

— A vezető rétegeket — folytatta az előadó — ekkor már kiirtották és a tömeg kitombolhatta indultait. Új eszközökkel indul meg a termelés, bár a kommunista termelés alapjait nem sikerült megvetni. Hiába volt ekkor már a föld állami kézben, „ki volt adva használatra a parasztnak“. Az öt éves terv célja volt kiépíteni a kommunista termelést, hogy megszakíthassák a kapitalista államokkal való kapcsolatukat. Agrárországból tehát agráripáros országot kellett felépíteni. Kifejtette ezután, hogy ebben a munkában a

legnagyobb akadály az emberanyag gyenge minősége volt. Kommunista szempontból igazuk volt, amikor a vezető réteget kiirtották, hiszen a cári berendezkedéssel elképzelhetetlen lett volna a kommunista állam felépítése. Mindazonáltal ennek az intellektuális rétegnek a hiánya érezhető volt a megkezdett munkánál. Bár az öt éves tervet nem sikerült teljes mértékben megvalósítani, mégis elérték a termelés hihetetlen méretű fokozását. A továbbiakban az előadó vázolta az orosz parasztság beillesztésének folyamatát a kommunista társadalmi rendbe. Ezt a parasztságot nem személyében, hanem szellemében kellett kiirtani. Állami mezőgazdasági üzemek létesítésével alakították át a parasztságot mezőgazdasági munkássággá 1932-ben, tehát már hatalmas eredményekről számolhattak be, szocializálva volt a termelés és függetlenítték magukat a kapitalista államoktól. A második öt éves terv a fogyasztási javak termelését és fokozását tűzte ki célul, hogy a tömegeket megfelelően elláthassák. Ennek megvalósítását nyomon követni már nem lehet.

— Impresszióm azonban — folytatta az előadó — hogy baj van az orosz gazdasági életben. Zavar van a termelt javak elosztásában és itt mond csődöt a második öt éves terv. Kiütközik az emberi lélek és az emberi igények különbözősége. A Lenin által elképzelt egyenlőség nem valósítható meg. Bár vagyont gyűjteni nem lehet, a jövedelmeknek mégis tizenöt különböző skálája alakult ki. A kommunista termelési rend tehát éppen azon a ponton került csődbe, amikor az ember jut előtérbe. Mindezek azt bizonyítják, hogy a kommunista társadalmi és termelési rend mal állapotában korántsem tekinthető stabilizáltnak.

A budapesti református teológiai akadémián *Sutkowskí Viktorné hercegné indiai és ceiloni tanulmányútról tartott beszámoló-előadást. Elmondta, hogy a lakosságnak még csak két százaléka tud írni-olvasni, magának Gandhinak adatai szerint óránként húsz anya hal meg gyermekágyban, tízezrek pusztulnak el kigyómarásban és a vallási gyűlölködés hinduk és mohamedánok között késhegyig menő harcokban dúl. India egészségügyére nézve az is lesújtó adat, hogy évenként egymillió ember vész el szűnyogoktól terjesztett maláriában. Legjellemzőbb a hindu lakosságra a vallás realitása, amely a hindu ember minden ténykedését áthatja, szabályozza. India kiábrándult a nyugat civilizációjából, az Európában megszervezett kereszténység nemzetmentő erejéből, de nem ábrándult ki Jézus Krisztus személyéből.*

Amerikában most valóságos divattá lett beiratkozni az ugynevezett házassági iskolákba. Ezekben az iskolákban a házasodni készülöket részletesen kioktatják arról, mik az okai sok házasság csődjének és hogyan kell viselkedniök a házaseleeknek, ha az ilyen balsorsot el akarják kerülni. A Harvard-egyetemen például tanfolyamot rendeztek, amelyen a házasságról szóló előadások hangzanak el, más egyetemek pedig házasságtanulmányozó bizottságokat alakítottak, amelyekben pszichológusok, orvosok és ismert válóperes bírák a tagok. Egy közismert és közkedvelt válóperes bíró, O'Brien, házassági szakelőadásain résztvevő hallgatóit magával viszi a törvényszékre is, hogy ott praktikus tapasztalatokban is részesüljenek.

A „Magyar Népegészségügyi Szemle“ ez évi márciusi számának tartalma: Dr. Auszterliitz Vilmos: Lehet-e szívből szeretni? A házasság nevel! Dr. Kesztler Tivadar: Emberekben gyakran élősködő bélférgek. Van-e embernek fölösleges szerve? Szanyi István: Mit tehet a gazda a tej minőségének javítására? Dr. Bogdán Károly: A háborús gázokról. III. Vasárnapi Iskola. Dr. Koleszár László: A táplálkozásról. Jó tudni. . . Nőtöbbség. Az influenza elleni védekezés. Könyvszemle.

Szerkesztésért felelős: DR. TAVASZY SÁNDOR.

(Folytatás a boríték 4-ik oldaláról.)

nak megfelelően milyen felsőbb iskolába irassuk be. Ha pedig ezt tudjuk, bizonyára sikerül belőlük okos, céltudatos, és az élet körülményeinek megfelelő felnőtteket nevelni.

Németországban a Deutsche Arbeitsfront április 27-én tartott ülésén elhatározták, hogy a zsidó gyárosoknak és üzemtulajdonosoknak azokon a zsidó ünnepnapokon is fizetni kell alkalmazottaikat és munkásaikat, amelyeken szüneteltetik gyáraik és üzeimük tevékenységét. A Harmadik Birodalom ugyanis a zsidó ünnepeket nem tekinti még ilyen vonatkozásban sem ünnepnapoknak és nem járulhat hozzá ahhoz, hogy német tisztviselők és munkások a zsidó ünnepnapok miatt megrövidüljenek.

A magyarországi tiszáninlei református egyházkerület lelkészei és tanítói folyó évi április hó 1-én Sárospatakon konferenciát tartottak, amelyen 120 lelkész és tanító jelent meg.

A magyarországi Soli Deo Gloria virágvasárnapi konferenciáját Budapesten tartotta meg 1300 diák részvételével.

A szegedi gyülekezet közzétette azoknak névsorát, akik református keresztyén hitüket vagy kitéréssel elhagyták, vagy reverzálist adtak a református egyház kárára. „Szomorú szívvel jelentjük a gyülekezetnek — szól a szegedi Egyházi Híradó —, hogy őseik hitét megtagadva, a református anyaszentegyházból való kilépésüket lelkészi hivatalunknál a következők jelentették be...“ „Szomorú szívvel jelentjük, hogy apáiktól ingyen kapott szent örökségüket: református keresztyén hitüket a következők vették meg. Ugy léptek ugyanis házasságra, hogy születendő mindkét nembeli gyermekeikre nézve más egyház javára adtak reverzálist, azaz vallási egyezséget. Akinek van füle, hallja, mit mond a Lélek a gyülekezetnek. Légy hű mindhalálig és néked adom az életnek koronáját. Jelenések 2: 29/b.“

Kecskemét város református polgármestere minden előzetes tárgyalás és megbeszélés nélkül 260 keresztyén függesztetett ki a város által fenntartott iskolák tantermeiben. A keresztyén függesztés ügye a városi törvényhatósági bizottságának a közgyűlése elé került, ahol dr. Joó Gyula református főgondnok tiltakozó deklarációt olvasott fel. Erre dr. Kiss polgármester a közgyűlés — a napilapok szerint — a következőket mondotta: „Türelemmel hallgattam a kimerítő deklarációt. A mindnyájunkért a keresztyén váltságért haltnak alázas arcával röviden felelek: intézkedésemet fenntartom. Magas nemzeti és krisztusi gondolatok emberi eszközöként cselekedtem. Meggyőződésem, hogy álláspontom előbb-utóbb igazolódni fog.“

A Református Élet Budapesten megjelenő egyháztársadalmi hetilap Mezőtúron a református értelmiség számára május 18—20. napjain konferenciát rendez. A konferenciát ez alkalommal is dr. Ravasz László püspök vezeti. A konferenciának főtárgya az a nagy erkölcsi válság, amelyben az egész magyar társadalom ég. Célja az, hogy egy megújító áramlatot indítson el, amelyik a magyar egyéni, családi és közélet erkölcsi megújodásához vezessen.

A román közoktatásügyi minisztérium betiltotta a „Katholikus énekek“ című egyházi énekeskönyv terjesztését. Az intézkedést azzal indokollják, hogy a könyv tartalma az államrend ellen irányul.

A debreceni nyári egyetem az idén második évtizedébe lép. A nyári egyetemen tavaly 22 nemzet fiai közül 235 hallgató vett részt. A tizenegyedik tanfolyam augusztus 1-től 18-ig lesz, melyen a magyar és külföldi tudósok a szépirodalom, történet, filozófia, pedagógia és természettudományok problémáiról fognak angol, francia, lengyel, magyar, német és olasz nyelvű előadásokat tartani. Az egyetem tartama alatt hangversenyek, ünnepek, szemléltető filmek, az ország különböző részébe kirándulások lesznek. A résztvevők vasút-, vízumkedvezményben részesülhetnek s olcsó villamos- és strandbérletet válthatnak. Felvilágosítást nyújt a nyári egyetem titkársága Debrecen, 10. postafiók.

Magyarországon József királyi herceg ösztönszerű uradalmában bevezette a családvédelem és gyermeknevelés támogatására az úgynevezett „nádori normát“ (bérpótlék), amely háromnál több, tizenkét éven aluli gyermek után gyermekenként és évenként 10 pengő készpénzből, egy mázsa rozsából és napi félliter tejből áll. A „nádori normának“ bevezetésével, amely elnevezéssel a nagy nádor emlékeztetést akarta az unoka megbecsülni — a gazdasági cselédek összes járandósága országos viszonylatban az első helyre került.

Budapesten a Várban Hadik Andrásnak, Mária Terézia vitéz huszárgenerálisának, az Országház előtt pedig Rákóczi Ferencnek, a száműzött fejedelemnek most leplezték le ércbeöntött szobrát.

E két új szoborral együtt 358 szobor és emléktábla van Budapesten. Ebből 132 szobormű és 95 emléktábla történelmi személyt örökít meg. Vallásos tárgyú szobor 28 van, nem személyes jellegű emléktábla pedig 61. Ezenkívül 21 díszszobor és 21 díszkút emeli egyes útvonalak és terek szépségét.

Németországban egy haláleset alkalmával a gyászjelentés szövegében a következő kitétel volt olvasható: „X. Y. meghalt a hitler iránti hitben.“

Itt említjük meg, hogy ugyancsak Németországban Hitler születésnapján előfordult, hogy egyes templomok szöszékein nem a Bibliából, hanem Hitler könyveiből vették fel az alapigét.

A magyarországi Református Szeretetszövetség Debrecenben a börtönből kiszabadult rabok számára otthont létesít.

A párisi vilákiállításra utazók figyelmét felhívjuk arra, hogy a párisi protestáns theologia július 20-tól október 1-ig olcsó áron kiadja nagyon szép helyen lévő szobáit. Teljes kényelem, komfort, egészséges negyed, központi fekvés, telefon, nagy kert és vezetők állanak a vendégek rendelkezésére. Egyeseket és családokat egyaránt fogadnak. Levelek és előzetes jelentkezések a következő címre küldendők bármely nyelven: *Madame la Directrice du Séminaire de Théologie Protestante. 83 Bd. Arago. Paris 14-me.*

Új belgyógyász és szív szakorvos a Református Diakonissza Kórházban. Kórházunk orvosi kara jól képzett szakorvossal gyarapodott. Dr. Kelemen László belgyógyász szakorvos, ki itthoni végzettsége s gyakorlata után 4 és fél évet tanulmányozott külföldi klinikákon, március havában elfoglalta a belgyógyászati osztályon állását. Haza érésére a kórház a szívbetegek vizsgálatára sajátos electrocardiographiai laboratóriumot is rendezett be. Dr. Kelemen László helyettesíteli Dr. Filep Gyula belgyógyász főorvos urat is, ki felgyógyulva hagyta el kórházunkat s jelenleg még pár hetet üdülési szabadságon tölt.